

مزیت‌های نسبی آشکار در صنایع نه‌گانه صادراتی ایران (مقایسه‌ای بین‌المللی)

محققان: دکتر مجید صباغ‌کرمانی - بابک دائی

چکیده

امروزه، با وجود آنکه یکی از محورهای مهم اطلاعاتی به منظور موفقیت کشورها در امر تجارت خارجی، آگاهی از مزیت‌های نسبی است، در ایران مزیت‌های نسبی در اغلب بخش‌های اقتصادی به ویژه صنعت کماکان ناشناخته مانده است. به همین خاطر، تحقیق حاضر در صدد شناسایی مزیت‌های نسبی بخش صنعت برآمده و گامی را در این راستا برداشته است. بدین ترتیب که با استفاده از شاخص‌های مدرن مزیت نسبی آشکار (RCA)، مزیت‌های نسبی صنایع نه‌گانه صادراتی ایران در طی سال‌های ۹۴-۱۹۹۰ مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته و با مزیت‌های نسبی سایر کشورهای رقیب از سه قاره آسیا، اروپا و آمریکا مقایسه گردیده‌اند، به طوری که نتایج حاصله حاکی است که ایران تنها در صادرات کالاهای صنایع غذایی و صنایع دستی از مزیت‌های نسبی آشکار برخوردار بوده و در سطح جهانی از جایگاه خوبی برخوردار می‌باشد.

مقدمه

قرار دارد و گریزی از آن نیست. از طرف دیگر، اقتصاددانان رشد و توسعه امروزی نیز معتقدند که یکی از بخش‌های مهم، اساسی و کلیدی هر اقتصاد در حال رشدی، بخش تجارت خارجی است و از آن به‌عنوان موتور رشد اقتصادی یاد می‌کنند [۲].

امروزه تنوع نیازهای انسان و منابع اقتصادی و پراکندگی آنها در جهان پهناور به حدی است که مبادله کالاها و خدمات از کشوری به کشور دیگر را تقریباً اجتناب‌ناپذیر ساخته است. صادرات و واردات و مسائل مبتلا به آن، فراروی هر کشوری

مورد تأکید بوده است، اما به جرأت می‌توان گفت که مزیت‌های نسبی این بخش کماکان ناشناخته باقی مانده است و این امر، ضرورت مطالعه این مزیت‌ها را دو چندان حائز اهمیت می‌سازد.

به همین دلیل، تحقیق حاضر در صدد آشکارسازی مزیت‌های نسبی این بخش در قالب صنایع نه گانه برآمده است. به بیان دیگر، این تحقیق با پاسخ به سؤالاتی نظیر: آیا ایران در صادرات محصولات صنایع نه گانه مزیت نسبی داشته است یا خیر؟ روند مزیت نسبی یا عدم مزیت نسبی برای این محصولات چگونه بوده است؟ و بالاخره جایگاه ایران در صادرات کالاهای صنعتی در سطح بین‌المللی از نظر مزیت نسبی چگونه بوده است؟ یکی از مسائل ناشناخته اقتصاد ایران را شناسایی می‌کند.

بدین ترتیب، این تحقیق ابتدا مروری بر ادبیات مزیت نسبی در تجارت بین‌الملل خواهد داشت و سپس متدولوژی مناسب جهت اندازه‌گیری مزیت‌های نسبی صنایع نه گانه ارائه می‌دهد و در ادامه، ضمن اشاره بر روند صادرات صنایع نه گانه و نقش آنها در اقتصاد کشور، به اندازه‌گیری شاخص مزیت نسبی آشکار برای صنایع نه گانه انتخابی ایران و کشورهای منتخب مورد بحث از سه قاره آسیا، اروپا و آمریکا خواهد پرداخت، که در این میان ضمن رتبه‌بندی کشورها از نظر مزیت نسبی، جایگاه ایران در میان این کشورها مشخص می‌گردد.

۱- ادبیات موضوع

اولین کسی که به مزیت‌های اقتصادی ناشی از

بنابراین، کشورهای در حال توسعه نظیر ایران هم به دلیل آنکه در جهان کنونی سیاست درهای بسته دیگر جایگاهی ندارد و هم به دلیل اینکه یکی از اهداف مهم این کشورها توسعه یافتگی است، ناگزیر باید به بخش تجارت خارجی توجه کافی و وافی داشته باشند.

تحت این شرایط، یکی از محورهای مهم اطلاعاتی به منظور موفقیت این گونه کشورها در امر برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای خود آگاهی از مزیت‌های نسبی این کشورها در تولید و صدور کالاها و همچنین روند مزیت‌های نسبی آنهاست. زیرا تجربه کشورهای جهان ثابت کرده که مزیت نسبی یک امتیاز همیشگی و پایدار نیست، بلکه پدیده‌ای پویاست که با گذشت زمان متحول می‌شود [۳].

بنابراین، ضرورت مطالعه در زمینه مزیت‌های نسبی کلیه فعالیت‌ها و بخش‌های اقتصادی بر هیچ کسی پوشیده نیست. اما چون در دنیای معاصر، درجه رشد و توسعه یافتگی کشورها را با درجه پیشرفت صنعتی می‌سنجند [۵] و از طرفی بخش صنعت نیز زیربنای اقتصادی کشورها را تشکیل داده و شکوفایی سایر بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی در سایه شکوفایی بخش صنعت قرار گرفته است، اهمیت گسترش و شکوفایی بخش صنعت و تجارت خارجی آن برای کشورها و بالطبع آگاهی از مزیت‌های نسبی این بخش در مقایسه با سایر بخش‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است مضاف بر اینکه در ایران با وجود آنکه گسترش صادرات صنعتی در سال‌های اخیر

دانسته و تفاوت در قیمت‌های عوامل تولید را به فراوانی عوامل و شدت کاربرد عوامل تولید در بین کشورها ربط دادند [۸].

اما آنچه بعدها نظر اقتصاددانان معاصر را به خود جلب کرد این بود که تفاوت‌های موجود در فراوانی نسبی عوامل مختلف تولید در یک کشور، تنها دلیل برای تفاوت‌های موجود در قیمت کالاهای صادراتی نیست، بلکه نمونه‌هایی از تفاوت در قیمت‌ها بر اساس کیفیت‌های متفاوت عوامل، تکنیک‌های تولید، مهارت و پیچیدگی تکنولوژی، سیاست‌های دولت و امثال آن وجود دارند که ارتباط قابل توجهی با تجارت بین کشورها دارد.

به همین دلیل، روش واقع‌بینانه‌تر که در برگیرنده کلیه عوامل مؤثر در تفاوت قیمت‌ها می‌باشد در دهه ۱۹۶۰ توسط بالاسا (۱۹۶۵) ارائه شد. این روش به «مزیت نسبی آشکار» (RCA) شهرت یافت. در این روش بالاسا مزیت نسبی را با استفاده از اطلاعات مبادلات خارجی موجود کشورها مورد اندازه‌گیری و ارزیابی قرار داد [۱۰]. در این میان اقتصاددانان دیگری نیز به غیر از بالاسا همچون کونیموتو (۱۹۷۷)، بالانس (۱۹۸۷)، بون (۱۹۸۳) و توماس والراس (۱۹۹۱) به کمک همین روش RCA به بررسی مزیت‌های نسبی آشکار پرداختند و هر یک شاخص‌هایی در این زمینه ارائه نمودند که از میان آنها شاخص تکامل یافته بالاسا

شرکت کشورها در روابط تجاری متقابل پی‌برد، آدام اسمیت بنیان‌گذار علم اقتصاد بود. وی با ارائه «تئوری مزیت مطلق»^۱ بیان نمود که اگر کشوری در تولید آن کالاهایی تخصص یابد که در تولید آنها کمترین هزینه را داشته باشد آنگاه اقتصاد با تخصیص بهینه منابع و تجارت متقابل سودمند روبه‌رو می‌شود. اما این نظریه به دلیل فراگیر نبودن با شکست روبه‌رو شد و بعدها توسط اقتصاددان پرآوازه دیوید ریکاردو مورد بازنگری قرار گرفت و نظریه‌ای جدیدتر، عمومی‌تر و فراگیرتر به نام «تئوری مزیت نسبی»^۲ ارائه گردید. براساس این نظریه، هر کشور در زمینه‌ای تخصص می‌یابد و کالاهایی را صادر می‌کند که در تولید آنها از یک برتری نسبی برخوردار بوده و کالاهایی را وارد می‌کند که از یک زیان نسبی برخوردار باشد. با وجود آنکه نظریه ریکاردو هنوز هم پایه و اساس تجارت متقابل سودمند را تشکیل می‌دهد، اما چون این نظریه بر یک سری مفروضات ساده‌کننده‌ای استوار بود، بعدها توسط برخی از اقتصاددانان، مورد بررسی قرار گرفت و تکامل یافت. بدون آنکه در پیام اصلی تئوری خلیلی وارد گردد. از جمله این اقتصاددانان می‌توان هکچراوه‌لین را نام برد. این دو، مزیت نسبی را بر اساس فراوانی نسبی عوامل تولید در کشورها توضیح دادند. آنان تفاوت در قیمت‌های نسبی کالاها را در داخل کشورها به دلیل تفاوت در قیمت‌های عوامل تولید

1- Theory Of Absolute Advantage

2- Theory Of Comparative Advantage

3- Revealed Comparative Advantage

که توسط والراس ارائه گردیده به دلیل امتیازات ویژه‌ای به‌عنوان متدولوژی مناسب این تحقیق شناخته شده است که در ادامه، به ارائه این شاخص خواهیم پرداخت [۹].

۲- مفهوم کاربردی مزیت نسبی و عوامل مؤثر در آن
بی‌شک حاکمیت نظریه‌های جدید همچون نظریه‌های بالاسا و سایر اقتصاددانان معاصر در زمینه مزیت نسبی تا حدودی مفهوم کاربردی مزیت نسبی را با مفهوم تئوریک آن که توسط ریکاردو ارائه شد متفاوت ساخته است، زیرا امروزه ثابت شده که وجود مزیت نسبی صرفاً از بعد تولید کالا یا کالاهای، تنها شرط لازم برای انتفاع از تجارت بین‌الملل است اما شرط کافی نیست. زیرا همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد عوامل متعددی در قیمت‌های صادراتی کالاهای و در نتیجه در مزیت‌های نسبی مؤثرند که یکی از آنها هزینه‌های تولید است. بنابراین، امتیاز روش‌های عملکردی مزیت نسبی (RCA) در این است که کلیه عوامل مؤثر در مزیت نسبی را در برمی‌گیرند. با وجود این، می‌توان مزیت نسبی را از بعد کاربردی چنین تعریف نمود:

«مزیت نسبی عبارت است از توانایی و اقتدار یک کشور در تولید و صدور کالایی با هزینه‌های ارزان‌تر و کیفیت بالاتر»

در رابطه با این تعریف دو جنبه را همواره بایستی مد نظر داشت: اولاً اینکه کشور صادرکننده در مورد کالایی که ارزان‌تر تولید می‌کند و آن را با قیمت مناسب‌تری (نسبت به دیگر کالاهای قابل

تولید در آن کشور) می‌تواند به بازار مصرف عرضه نماید و به فروش برساند، مزیت نسبی دارد. ثانیاً ارزان‌تر بودن در قبال رقبای خارجی نیز مطرح است. زیرا در عالم واقع رقبای دیگری نیز هستند که برای آنها عرضه کالا با قیمت ارزان‌تر اهمیت دارد، یعنی در شرایط مساوی و یکسان کشوری می‌تواند از مزیت نسبی خود بهره جوید که نسبت به دیگر کشورهای رقیب، کالای خود را ارزان‌تر و یا با کیفیت بالاتر عرضه نماید.

بدین ترتیب، می‌توان عوامل مؤثر بر مزیت نسبی را در سه جنبه تولید، صدور یا عرضه و تقاضا تقسیم‌بندی نمود [۴]. عوامل مؤثر از جنبه تولید تقریباً دربرگیرنده عوامل اشاره شده از سوی هکچر- اوهلین و تغییر و تحولات تکنولوژی، امکان تحرک عوامل تولید در کشور و تغییر سلیقه مصرف‌کنندگان داخلی، می‌باشد. طبیعتاً چون تجارت خارجی تحت شرایط مکانی متفاوتی مفهوم پیدا می‌کند در نتیجه برای اینکه کالا به دست مصرف‌کننده برسد متحمل هزینه‌های دیگری نظیر حمل و نقل، بسته‌بندی، بیمه، بازاریابی، تبلیغات و غیره می‌شود که در مزیت نسبی مؤثرند که این عوامل به عوامل مؤثر از جنبه صدور شهرت دارند. دسته سوم از عوامل مؤثر در مزیت نسبی به عوامل طرف تقاضا مربوط می‌گردد. بدین مفهوم که هر چند صدور شهرت دارند. دسته سوم از عوامل مؤثر در مزیت نسبی به عوامل طرف تقاضا مربوط می‌گردد. بدین مفهوم که هر چند برای بهره جستن از مزیت‌های نسبی، توفیق در تولید و عرضه آن به بازار مصرف شرط

$X_a^i =$ ارزش صادرات صنعت a در کشور i ;
 $X_i^i =$ ارزش صادرات تمام صنایع کشور i ;
 $X_a^w =$ ارزش کل صادرات صنعت a در سطح جهان;
 $X_i^w =$ ارزش صادرات تمام صنایع در سطح جهان.
 بدین ترتیب، اگر میزان محاسباتی شاخص فوق
 برای کشور i بزرگ‌تر از واحد شود نشان‌دهنده آن

است که کشور i در صادرات صنعت a از مزیت
 نسبی آشکار برخوردار بوده است و اگر این شاخص
 کمتر از واحد گردید، نشان‌دهنده عدم مزیت نسبی
 آشکار و چنانچه شاخص برابر واحد گردد به مفهوم
 آن است که کشور i در صادرات صنعت a هیچ‌گونه
 برتری یا عدم برتری نسبت به کشورهای رقیب
 ندارد. به بیان دیگر، می‌توان گفت کشور i در یک
 حالت بی‌تفاوتی قرار دارد.

به هر حال، همان‌گونه که از رابطه این شاخص
 و متغیرهای آن پیداست دارای امتیازات زیر است:

الف- چون هدف اصلی تحقیق، تعیین مزیت
 نسبی صنایع صادراتی است، بنابراین، شاخص
 یادشده که سهم نسبی ارزش صنایع صادراتی را
 نشان می‌دهد، ملاک مقبول‌تری است.

ب- شاخص مذکور به لحاظ نسبی بودن، در
 نتیجه صرف کاهش صادرات، لزوماً نشان‌دهنده
 کاهش مزیت نسبی نیست.

ج- چون شاخص مذکور صرفاً تجاری است لذا
 در راستای تحقق هدف روش عملکردی قرار دارد.

۴- نقش صادرات صنعتی در اقتصاد کشور

بی‌شک صادرات غیر نفتی، از جمله صادرات
 صنعتی یکی از مهم‌ترین منابع تأمین ارز برای

لازم است اما شرط کافی نیست. زیرا کالاهای
 مختلف ماهیتاً دارای شرایط و کشش‌های متفاوتی
 هستند. بنابراین، کشش‌های تقاضا، تغییر در میزان
 تقاضا و دخالت دولت‌ها در کشورهای واردکننده،
 از جمله مهم‌ترین عواملی هستند که در زمینه
 تقاضا، بر مزیت نسبی مؤثرند.

۳- متدولوژی تحقیق

متدولوژی یا روش مناسبی که در این تحقیق به
 اندازه‌گیری مزیت نسبی صنایع نه‌گانه صادراتی
 ایران پرداخته می‌شود، همان‌گونه که پیش‌تر اشاره
 شد روش مزیت نسبی آشکار (RCA) است. از
 میان شاخص‌های متعدد در این زمینه، شاخص
 تکامل یافته بالاسا به دلیل دارا بودن برخی امتیازات
 نسبت به دیگر شاخص‌ها به عنوان ملاک مطلوب
 اندازه‌گیری مزیت‌های نسبی انتخاب گردیده است.
 این شاخص به صورت رابطه زیر توسط والراس
 معرفی شده است [۹].

$$RCA_a^i = \frac{\left(\frac{X_a^i}{X_i^i}\right)}{\left(\frac{X_a^w}{X_i^w}\right)} \quad \text{رابطه (۱)}$$

در این رابطه اندیس i معرف کشور مورد بررسی
 (مثلاً ایران)، اندیس a معرف کالا یا صنعت مورد
 بررسی (مثلاً صنایع غذایی) و اندیس‌های w و t
 به ترتیب نماینده کل صنایع و جهان هستند.
 بنابراین، متغیرهای این شاخص را به صورت زیر
 می‌توان تعریف کرد:

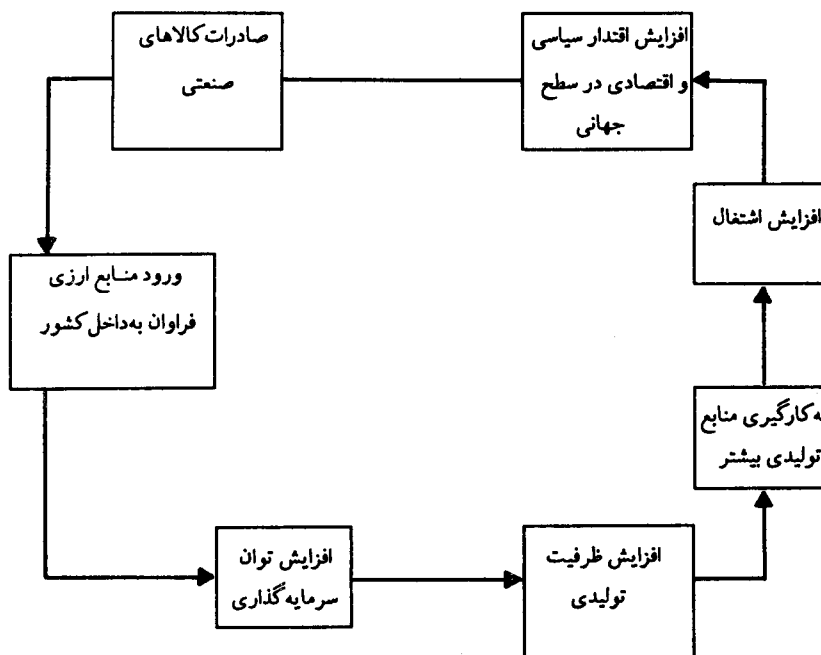
$RCA_a^i =$ شاخص مزیت نسبی آشکار کشور i در
 صادرات صنعت a ;

بدون استفاده را به کار گرفت و به تأمین تقاضای خارجی (صدور کالا به خارج) اقدام کرد. بنابراین بین ظرفیت‌های تولیدی و صادرات صنعتی یک رابطه متقابل وجود دارد [۴].

از طرف دیگر، صادرات صنعتی چون ظرفیت تولیدی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، در نتیجه تمامی اجزا و عوامل اقتصادی نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد که از جمله آن می‌توان به مسأله اشتغال اشاره کرد. زیرا با برقراری صادرات صنعتی در زمینه‌های تولید، گردآوری، بسته‌بندی، صدور و بازاریابی نیاز به نیروی کار جدید پیدا می‌شود که باعث افزایش اشتغال در جامعه می‌گردد. بنابراین می‌توان پیامدهای ناشی از صادرات کالاهای صنعتی را در جریان نموداری زیر خلاصه کرد.

کشور و افزایش درآمد ملی خواهد بود. به خصوص زمانی که کشور سعی در کاهش وابستگی به صادرات تک‌محصولی نفت دارد. زیرا گسترش صادرات صنعتی باعث افزایش ظرفیت‌های تولیدی و افزایش اشتغال در جامعه می‌شود. چرا که اصولاً میزان تولید بر مبنای تقاضا شکل می‌گیرد و تقاضا ممکن است ناشی از عوامل داخلی یا خارجی باشد. فقدان عوامل خارجی تقاضا، یعنی در وضعیت اقتصاد بسته، سبب می‌شود که تولید تنها بر مبنای عوامل داخلی و تقاضا شکل گیرد. بنابراین، به‌رغم امکان وجود ظرفیت تولیدی، میزان عرضه در میزان تقاضا متعادل خواهد شد. اما چنانچه تقاضای خارجی (صادرات) نیز وجود داشته باشد، بدیهی است که می‌توان ظرفیت‌های

نمودار ۱: فلوجارت پیامدهای ناشی از صادرات کالاهای صنعتی

۵- روند صادرات صنایع نه‌گانه انتخابی ایران

اصولاً، صنعت شامل تولید مواد، تغییر شکل دادن مواد، اتصال قطعات تغییر شکل یافته، به‌منظور تولید یک قطعه مشخص و در نهایت مونتاز این قطعات در جهت تولید نهایی است که برای اولین بار از سوی سازمان ملل در سال ۱۹۴۸ میلادی محصولات تولیدی صنعتی تحت یک سیستم بین‌المللی ISIC یا «طبقه‌بندی صنعتی استاندارد بین‌المللی»^۴ طبقه‌بندی شد و بعدها در

جدول (۱): ترکیب انتخابی صادرات صنایع نه‌گانه بر اساس کالاهای عمده صادراتی هر صنعت

ردیف	کد ISIC	صنایع نه‌گانه انتخابی	کالاهای عمده صادراتی هر صنعت بر اساس کدهای *BTN
۱	۳۱	صنایع غذایی	۲۰۰۷، ۲۰۰۲، ۱۹۰۸، ۱۶۰۴
۲	۳۲	صنایع نساجی	۶۱۰۱، ۶۰۰۵، ۵۶۰۷، ۵۱۰۴، ۴۲۰۲، ۴۱۰۳ ۶۴۰۲ و ۶۴۰۱، ۶۲۰۲، ۶۲۰۱، ۶۱۰۲
۳	۳۳	**صنایع چوب و کاغذ	۴۹۰۱ و ۴۴۲۳، ۴۴۱۹
۴	۳۵	صنایع شیمیایی	۳۹۰۷ و ۳۰۰۳، ۲۹۰۱، ۲۸۱۶، ۲۸۰۲
۵	۳۶	صنایع کانی غیرفلزی	۷۰۱۳ و ۶۹۰۷، ۶۸۱۲، ۶۸۰۲
۶	۳۷	صنایع فلزات اساسی	۷۳۱۳، ۷۳۱۱، ۷۳۱۰، ۷۳۰۷، ۷۱۱۳، ۷۱۱۲ ۲۶۰۱ و ۷۶۰۱، ۷۴۰۴، ۷۴۰۳، ۷۴۰۱، ۷۳۱۵
۷	۳۸	صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات فلزی	۸۴۲۳ و ۸۷۰۲، ۸۷۰۱، ۷۶۱۵، ۷۴۱۸، ۷۳۳۶
۸	۳۹***	صنایع دستی و سنتی	۵۹۰۲ و ۵۸۰۲، ۵۸۰۱، ۵۳۰۲، ۴۱۰۱

* برای کسب اطلاع از شرح تعرفه کدهای BTN به جدول شماره (۱) پیوسته مراجعه شود.

** به دلیل صادرات اندک ایران در صنایع چوب و کاغذ، در این تحقیق صادرات این دو قالب کد ۳۳ آمده

است.

*** با وجود اینکه کد ۳۹، طبق طبقه‌بندی ISIC مربوط به صنایع متفرقه است و به صنایع دستی ربطی

ندارد و از طرفی چون رقم‌های صادراتی صنایع متفرقه اغلب ناچیز بودند لذا از این بررسی حذف گردیده و

به جای آن صنایع دستی و سنتی به دلیل رقم‌های صادراتی بالا تحت عنوان کد ۳۹ جهت بررسی مزیت‌های

نسبی آن جای گرفته است.

مأخذ: سالنامه آمار بازرگانی خارجی ایران، گمرک ایران، سال ۱۳۷۲.

کالاهای صنعتی است که در زیر بخش های کدهای دو رقمی ۳۱ تا ۳۹ قرار دارند. شکی نیست که اساساً صادرات کالاهای صنعتی در کشورهای مختلف از تنوع فراوانی برخوردار است. اما در مقام مقایسه صادرات صنعتی ایران نسبت به کشورهای پیشرفته دنیا از تنوع ناچیزی برخوردار است، اما همین میزان صادرات ایران نیز در حد خود متنوع و فراوان است. لذا بررسی و تجزیه و تحلیل مزیت های نسبی تمامی کالاهای صادراتی صنعتی از توان و حوصله این مقاله خارج است. با وجود این، برای دستیابی به اهداف اصلی تحقیق، ملاک را بر ارقام عمده کالاهای صادراتی صنعتی گذاشته و ارزش صادرات هر صنعت را از مجموع چندین قلم کالای صادراتی صنعتی که دارای صادرات سالانه بالای

سال ۱۹۵۸ و ۱۹۶۸ مورد بازنگری و اصلاح مجدد قرار گرفت. معیار مهم در این گروه بندی همانندی تولید در واحدهای مولد است که این همانندی شامل موارد زیر است:

الف- ویژگی های کالاها و خدمات تولیدی؛

ب- مصارف این کالاها و خدمات؛

ج- تکنولوژی تولید همان کالا و خدمات.

تحت این شرایط، فعالیت هایی در یک گروه گنجانده شده اند که از نظر سرشت کالا و خدمات تولید شده، مصارف فرآورده ها و تکنولوژی تولید آنها، با یکدیگر بیشترین مشابهت را داشته اند. به هر حال، در میان این گروه بندی ISIC کد یک رقمی ۳ به بخش صنعت و کدهای دو رقمی ۳۱ تا ۳۹ به صنایع نه گانه اختصاص یافته اند. بنابراین، منظور از صادرات صنایع نه گانه صادرات محصولات و

جدول ۲: ارزش صادرات صنایع نه گانه انتخابی ایران

سال					صنایع نه گانه انتخابی	کد ISIC	ردیف
۱۹۹۴	۱۹۹۳	۱۹۹۲	۱۹۹۱	۱۹۹۰			
۸۲۴۴۶	۵۴۰۴۳	۳۹۲۷۱	۴۸۶۲۸	۴۵۱۹۸	صنایع غذایی	۳۱	۱
۱۴۵۴۴۲	۸۷۲۱۰	۸۹۶۴۰	۵۱۶۳۳	۱۵۸۷۳	صنایع نساجی	۳۲	۲
۶۹۶	۱۵۵۱۵	۴۳۹۷	۶۵۴/۲	۴۶	صنایع چوب و کاغذ	۳۳	۳
۹۹۴۶۹	۷۲۸۴۸	۴۱۱۶۳	۵۸۱۲۷	۱۷۳۳۸	صنایع شیمیایی	۳۵	۴
۱۰۴۸۰	۱۸۸۷۱	۷۰۴۶	۳۷۳۱	۲۲۷۶	صنایع کانی غیر فلزی	۳۶	۵
۴۸۰۳۶۹	۴۸۲۹۷۳	۴۱۹۵۵۴	۱۶۰۶۹۲/۱	۸۱۶۱۴	صنایع فلزات اساسی	۳۷	۶
۱۷۷۰۴۶	۲۰۱۰۴۶	۲۹۶۳۶	۲۴۲۷۴۷	۸۰۰۵۲	صنایع ماشین آلات و تجهیزات فلزی	۳۸	۷
۲۳۲۸۳۱۵	۱۵۱۸۵۶۰	۱۱۹۲۵۸۵	۱۲۳۸۴۵۱/۴	۵۶۵۲۱۷	صنایع دستی و سنتی	۳۹	۸
۸۲۴۵۴۹	۳۷۶۴۸۰۱	۲۹۸۷۷۰۰	۲۶۴۸۷۰۰	۱۳۱۲۲۰۰	کل صادرات غیر نفتی		

مأخذ: سالنامه آمار بازرگانی خارجی ایران، گمرک ایران، سال های مختلف.

سه قاره آسیا، اروپا و آمریکا را به‌دست آوریم که به‌دلیل حجم بودن حجم اطلاعات صادراتی این ۳۸ کشور از آوردن این اطلاعات در اینجا خودداری شده و خواننده گرامی می‌تواند برای کسب اطلاع از این آمارهای اولیه که مورد محاسبه شاخص مزیت نسبی نیز قرار گرفته است، به مأخذ شماره [۱] مراجعه نماید. به هر حال، کشورهای انتخابی مورد نظر در این تحقیق عبارتند از: ژاپن، کره جنوبی، ترکیه، کویت، عمان، هند، پاکستان، سنگاپور، تایلند، چین، فلسطین اشغالی (اسرائیل)، فیلیپین، سری لانکا و مالزی (که عضو کشورهای قاره آسیا هستند)، آلمان، فرانسه، انگلستان، ایتالیا، پرتغال، یونان، اسپانیا، نروژ، سوئد، سوئیس، دانمارک، رومانی، بلژیک، ایرلند، هلند و فنلاند (که عضو کشورهای قاره اروپا هستند)، آمریکا، کانادا، مکزیک، برزیل، شیلی، آرژانتین، اکوادور و ونزوئلا (که عضو کشورهای قاره آمریکا هستند).

جدیدترین و معتبرترین آمارهای صادرات جهانی مربوط به این کشورها از مأخذ زیر استخراج شده است:

CD-ROM (ITC/UNSTAT), PC/ TAS, 1995.

بدین ترتیب کلیه آمار و اطلاعات لازم برای اندازه‌گیری شاخص RCA برای صنایع نه‌گانه ایران و سایر کشورهای انتخابی مهیا شد که در زیر به اندازه‌گیری این شاخص پرداخته می‌شود.

دو میلیون دلار بوده است، به‌دست آورده‌ایم. به‌گونه‌ای که در جدول (۱) ترکیب انتخابی صادرات صنایع نه‌گانه را بر اساس کدهای "BTN"^۵ نشان می‌دهد.

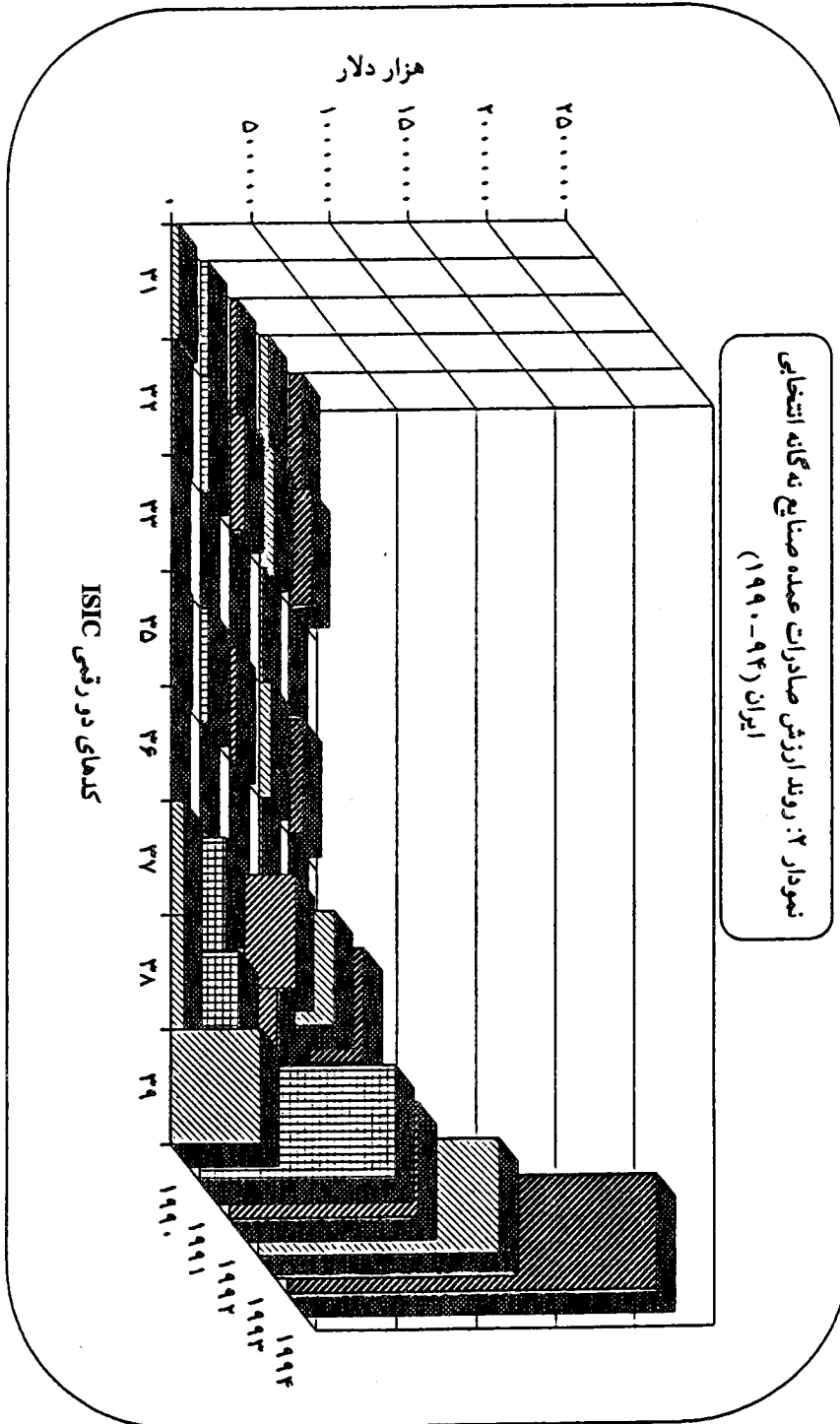
بدین ترتیب، ارزش صادرات صنایع نه‌گانه انتخابی بر اساس جمع ارزش صادرات کدهای BTN هر صنعت به شرح جدول (۲) خواهد شد.

محاسبات انجام‌شده بر اساس تقسیم‌بندی جدول (۱)

همان‌گونه که از اطلاعات این جدول پیداست، بیشترین ارزش صادرات را گروه صنایع دستی و سنتی و کمترین ارزش صادرات را گروه صنایع چوب و کاغذ در سال‌های یادشده، دارا بوده‌اند. تقریباً روند صادرات اغلب صنایع به‌جز صنایع کد ۳۱ و ۳۳ که در سال ۱۹۹۲ تنزل کرده‌اند، صعودی بوده است. نمودار (۲) دقیقاً این روند را برای تک تک صنایع نشان می‌دهد. ناگفته نماند که ایران در صنایع کد ۳۷ و ۳۸ نیز از رقم‌های صادراتی بالایی بعد از صنایع دستی و سنتی، برخوردار است که به صنایع فلزات اساسی و ماشین‌آلات و تجهیزات فلزی مربوط می‌شود.

به‌طریق مشابه آمارهای بین‌المللی با صنایع نه‌گانه انتخابی، برای کشورهای مورد بحث در این تحقیق جمع‌آوری شد. بدین ترتیب که، با استناد بر جدیدترین آمار منتشر شده از سوی سازمان ملل توانستیم آمار مربوط به ۳۸ کشور دیگر جهان، از

5- Brussels Tariff Nomenclature (BTN).

۶- مزیت‌های نسبی آشکار صنایع نه‌گانه انتخابی ایران

در مورد صادرات صنعتی ایران، تقریباً می‌توان گفت به‌جز صنایع دستی، نساجی و غذایی در اغلب صنایع دیگر در ابتدای راه قرار دارد به گونه‌ای که در سال‌های اخیر در برخی صنایع به تازگی دارای صادرات شده است. البته نتایج محاسبات مزیت‌های نسبی آشکار که در جدول (۳) آمده است نیز تصدیق‌کننده این مدعی است.

با وجود آنکه در امکانات و منابع اولیه تولید، در برخی صنایع همچون شیمیایی و پتروشیمی، فلزات اساسی و کانی غیر فلزی، در زمره کشورهای غنی و ثروتمند به حساب می‌آید اما هنوز در صادرات، این گونه کالاهای صنعتی در ابتدای راه

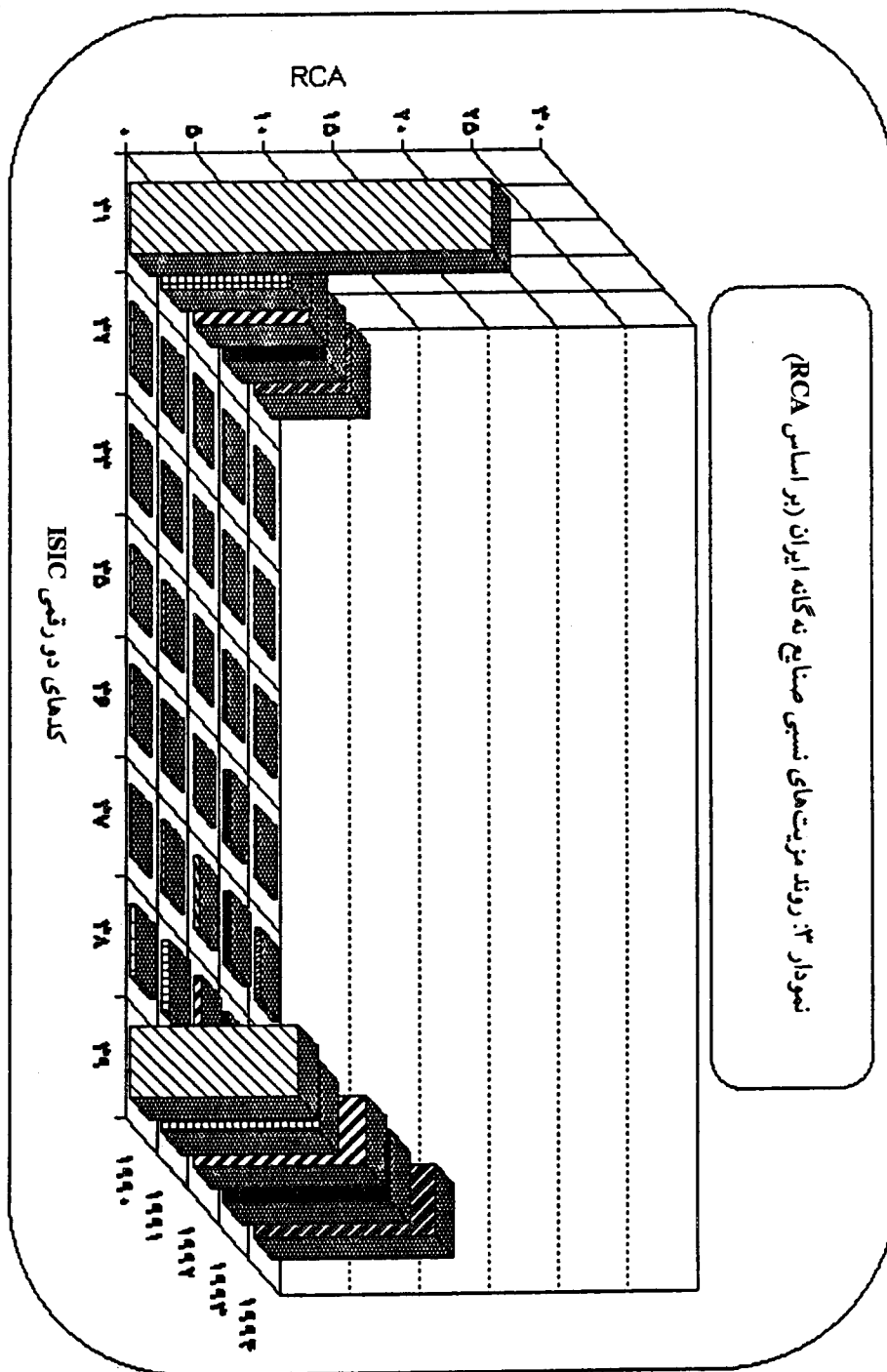
قرار دارند.

نتایج جدول ۳ حاکی است که ایران در تمامی سال‌های مورد بررسی فقط در دو صنعت دستی و غذایی از مزیت نسبی آشکار برخوردار است و در بقیه صنایع با عدم مزیت نسبی آشکار روبه‌رو است. با وجود این، نظیر فلزات اساسی و شیمیایی، روند خوبی را در این سال‌ها تجربه کرده است. زیرا در جهت کاهش عدم مزیت‌های نسبی این صنایع گام برداشته است. با وجود این، همان‌گونه که در نمودار (۳) نیز به خوبی مشاهده می‌گردد، کشور ما در صنایع غذایی با روند کاهشی شاخص RCA روبه‌رو بوده که جای تعمق دارد.

جدول ۳: نتایج محاسبات شاخص‌های مزیت نسبی آشکار (RCA) صنایع نه‌گانه ایران (۱۹۹۰-۱۹۹۴)

ردیف	کد ISIC	صنایع نه‌گانه انتخابی	سال				
			۱۹۹۰	۱۹۹۱	۱۹۹۲	۱۹۹۳	۱۹۹۴
۱	۳۱	صنایع غذایی	۲۵/۹۷	۹/۴۵	۸/۴۵	۷/۴۳	۶/۹۹
۲	۳۲	صنایع نساجی	۰/۱	۰/۱۲	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۷
۳	۳۳	صنایع چوب و کاغذ	۰/۰۰۱	۰/۰۰۶	۰/۰۴	۰/۱۲	۰/۰۰۵
۴	۳۵	صنایع شیمیایی	۰/۱۳	۰/۱۸۳	۰/۱۲	۰/۲	۰/۱۹
۵	۳۶	صنایع کانی غیر فلزی	۰/۱۴	۰/۱	۰/۱۹	۰/۴۳	۰/۱۷
۶	۳۷	صنایع فلزات اساسی	۰/۰۳	۰/۱۸	۰/۳۵	۰/۵۳	۰/۴۲
۷	۳۸	صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات فلزی	۰/۳۶	۰/۵۳	۰/۶۳	۰/۲۹	۰/۱۷
۸	۳۹	صنایع دستی و سنتی	۱۲/۱۱	۱۱/۳۲	۱۲/۴۷	۱۱/۹۹	۱۲/۹۸

مأخذ: محاسبه شده بر اساس اطلاعات جدول (۲) و اطلاعات مربوط به ارزش صادرات سایر کشورها که این اطلاعات در اصل رساله به صورت کامل موجود می‌باشد.

این خود نمونه‌هایی از دستیابی به اهداف برنامه اول توسعه در گسترش تولیدات این صنایع و صادرات آنهاست.

۷- جایگاه ایران در میان کشورهای منتخب جهان از نظر شاخص مزیت نسبی آشکار (رتبه‌بندی بین‌المللی)

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، شاخص RCA را به راحتی می‌توان برای سایر کشورهای منتخب مورد بحث، طی سال‌های مورد نظر محاسبه کرد. در اینجا برای دسترسی به اهداف تحقیق تنها در دو سال ۱۹۹۰ و ۱۹۹۳ که تقریباً سال‌های اول و آخر برنامه اول توسعه جمهوری اسلامی ایران را نشان می‌دهد، به محاسبه این شاخص برای کلیه کشورهای مورد نظر اقدام شده است، تا جایگاه

در اینجا برای آنکه بتوان وضعیت چند ساله مورد بحث را برای ایران مشخص کرد، به رتبه‌بندی صنایع از نظر دارا بودن شاخص RCA بالاتر خواهیم پرداخت تا صنایع موفق و احیاناً ناموفق از نظر کسب رتبه برتر مشخص گردد. جدول (۴) این رتبه‌بندی را نشان می‌دهد.

بر اساس رتبه‌بندی جدول ۴ مشخص گردید که صنعت غذایی جایگاه اول خود را از نظر مزیت‌های نسبی آشکار در سال ۱۹۹۰، به صنعت دستی و سنتی در سال‌های بعدی واگذار کرده و به جایگاه دوم تقلیل رتبه داده است. نکته دیگری که از این رتبه‌بندی استنباط می‌شود، بهبود وضعیت صنایع فلزات اساسی و شیمیایی است. به گونه‌ای که از رتبه‌های هفتم و پنجم در سال ۱۹۹۰ به رتبه‌های سوم و چهارم در سال ۱۹۹۴ رسیده‌اند که

جدول ۴: رتبه‌بندی صنایع نه‌گانه انتخابی ایران بر اساس شاخص مزیت نسبی آشکار (RCA) (۱۹۹۰-۹۴)

ردیف	کد ISIC	صنایع نه‌گانه انتخابی	رتبه صنایع در هر سال				
			۱۹۹۰	۱۹۹۱	۱۹۹۲	۱۹۹۳	۱۹۹۴
۱	۳۱	صنایع غذایی	اول	دوم	دوم	دوم	دوم
۲	۳۲	صنایع نساجی	ششم	ششم	ششم	هفتم	هفتم
۳	۳۳	صنایع چوب و کاغذ	هشتم	هشتم	هشتم	هشتم	هشتم
۴	۳۵	صنایع شیمیایی	پنجم	چهارم	هفتم	ششم	چهارم
۵	۳۶	صنایع کانی غیرفلزی	چهارم	هفتم	پنجم	چهارم	ششم
۶	۳۷	صنایع فلزات اساسی	هفتم	پنجم	چهارم	سوم	سوم
۷	۳۸	صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات فلزی	سوم	سوم	سوم	پنجم	پنجم
۸	۳۹	صنایع دستی و سنتی	دوم	اول	اول	اول	اول

مأخذ: رتبه‌بندی شده بر اساس نتایج جدول (۳).

ایران از نظر کسب جایگاه و رتبه بهتر و احیاناً تقلیل رتبه در این روند ۵ ساله در میان ۳۹ کشور مشخص گردد. نتایج کامپیوتری این محاسبات و رتبه‌بندی به دلیل حجیم بودن در جداول ۲ تا ۹ پیوست آمده است.

به‌طور خلاصه، این نتایج حاکی از آن است که ایران در صادرات محصولات صنایع غذایی در سال ۱۹۹۰ در میان این کشورها مقام اول را از نظر مزیت نسبی آثار به‌خود اختصاص داده است که متأسفانه در سال ۱۹۹۳ جایگاه خود را به کشور دانمارک واگذار کرده و در رتبه دوم از نظر مزیت نسبی آشکار قرار گرفته است. همچنین در صادرات محصولات این صنایع از این ۳۹ کشور مورد بحث، حدود ۲۶ درصد کشورها (یعنی ۱۰ کشور) در سال ۱۹۹۰ و در سال ۱۹۹۳ حدود ۳۱ درصد کشورها (یعنی ۱۲ کشور) دارای مزیت نسبی آشکار شده‌اند.

در صادرات محصولات صنایع نساجی، ایران در سال ۱۹۹۰ در رتبه سی و چهارم قرار داشته که در سال ۱۹۹۳ به رتبه ششم تنزل کرده است. بنابراین، ایران در کسب جایگاه بهتر در سطح جهانی در بین کشورهای رقیب عملاً ناموفق بوده است و همچنین در صادرات محصولات این صنایع حدود ۱۹ کشور دارای مزیت نسبی آشکار بوده‌اند که از کشورهای مطرح می‌توان پاکستان، سری‌لانکا و کویت را نام برد.

در صادرات محصولات صنایع چوب و کاغذ، ایران در زمره کشورهایایی است که با عدم مزیت روبه‌رو می‌باشند و در جایگاه سی و پنجم از نظر

شاخص RCA قرار داشته است. با وجود این، در سال ۱۹۹۳، حدود ۱۸ کشور دارای مزیت نسبی آشکار بوده‌اند که از جمله بهترین آنها می‌توان به نروژ، دانمارک و شیلی اشاره کرد.

در صادرات محصولات صنایع شیمیایی، ایران از نظر شاخص RCA در جایگاه سی و دوم قرار داشته است و جزو کشورهایایی است که با عدم مزیت روبه‌رو می‌باشند. با وجود این، در صادرات این صنعت در سال ۱۹۹۰ حدود ۲۸ درصد و در سال ۱۹۹۳، حدود ۳۳ درصد از کشورهای مورد بحث دارای مزیت نسبی آشکار بوده‌اند که از جمله کشورهای برتر می‌توان از هلند، مکزیک، فرانسه و دانمارک نام برد.

در صادرات محصولات صنایع کانی غیرفلزی، ایران در کسب رتبه و جایگاه برتر از نظر شاخص RCA تا حدودی موفق عمل نموده و از رتبه سی‌ام در سال ۱۹۹۰ به رتبه بیست و چهارم ترقی کرده است. با وجود این، بهترین وضعیت را از نظر کسب مزیت نسبی آشکار در سال ۱۹۹۰ کشور مکزیک و در سال ۱۹۹۳ کشور عمان به‌خود اختصاص داده‌اند.

در صادرات محصولات فلزات اساسی، ایران در سال ۱۹۹۰ از نظر شاخص RCA در رتبه سی و چهارم قرار داشته که در سال ۱۹۹۳ به رتبه بیست و هشتم ترقی نموده است. با وجود این، در سال ۱۹۹۳ نیز هنوز در زمره کشورهای فاقد مزیت قرار دارد. در مورد این صنعت، نتایج رتبه‌بندی‌ها حاکی است که بهترین رتبه را کشور ونزوئلا در سال ۱۹۹۰ و کشور برزیل در سال ۱۹۹۳ به‌خود

خاصی برخوردار گشته و به روش واقع‌بینانه‌تر در زمینه اندازه‌گیری مزیت‌های نسبی شهرت یافته است، چون این روش در برگیرنده کلیه عوامل مؤثر در مزیت نسبی همچون عوامل تولیدی، عوامل صدور و عرضه و عوامل طرف تقاضاست که در نتیجه، مزیت‌های نسبی واقعی را نشان می‌دهد.

به هر حال، محاسبات و اندازه‌گیری مزیت‌های نسبی صنایع نه‌گانه ایران و دیگر کشورهای منتخب جهان حاکی از آن بود که اولاً ایران تنها در صنایع غذایی و دستی و سنتی در میان صنایع نه‌گانه انتخابی دارای مزیت نسبی آشکار بوده است. ثانیاً روند مزیت‌های نسبی صنایع شیمیایی و فلزات اساسی حاکی از آن بود که ایران تا حدودی در کاهش عدم مزیت‌های نسبی آشکار خود موفق بوده و با وجود آنکه در سال ۱۹۹۴ نیز هنوز در صادرات این صنایع با عدم مزیت‌های نسبی آشکار روبرو بوده اما تقریباً یک بهبود نسبی در مقایسه با سایر صنایع پیدا کرده است. ثالثاً رتبه‌بندی بین‌المللی بر اساس شاخص RCA حاکی از آن بود که ایران تنها در صنایع غذایی و صنایع دستی و سنتی در جایگاه اول در میان کشورهای مورد بحث قرار داشته است و در سایر صنایع در رتبه‌های بالای بیست قرار داشته است. بنابراین با استفاده از نتایج این تحقیق برای دستیابی ایران به مزیت‌های نسبی آشکار بالاتر در سطح جهانی، حفظ موقعیت‌های مطلوب کشور در صادرات صنایع دارای مزیت و بهبود و گسترش صادرات صنایع فاقد مزیت نسبی آشکار به منظور دسترسی به اهداف برنامه دوم و برنامه‌های آتی یعنی گسترش

اختصاص داده‌اند.

در صادرات محصولات صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات فلزی، ایران از نظر کسب مزیت نسبی آشکار از رتبه بیستم در بین کشورهای مورد بحث در سال ۱۹۹۰، به رتبه بیست و پنجم در سال ۱۹۹۳ تقلیل رتبه داده است. همان‌گونه که از نتایج جدول مربوط به این صنعت پیداست تقلیل جایگاه ایران به دلیل بهبود وضعیت رقابتی دیگر بوده است. با وجود این، کانادا، فنلاند، سوئد، اسپانیا و آلمان در سال ۱۹۹۰ در لیست کشورهای دارای مزیت این صنعت بوده‌اند که در سال ۱۹۹۳، کشورهای دیگری نظیر آمریکا، مکزیک، آرژانتین و بلژیک نیز به آنها پیوسته‌اند.

و بالاخره در صادرات محصولات صنایع دستی و سنتی، ایران به دلیل سابقه طولانی و تجربه کافی در تولید و صادرات، جایگاه اول را از نظر کسب مزیت‌های نسبی آشکار در میان ۳۹ کشور مورد بحث به خود اختصاص داده است. از جمله کشورهای دارای مزیت که در رتبه‌های بعدی قرار دارند می‌توان از هند، ترکیه، ایرلند، بلژیک، آمریکا و پاکستان یاد کرد.

۸- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بدین ترتیب، این تحقیق با استفاده از شاخص مزیت نسبی آشکار (RCA) هر چند ساده، تقریباً توانست یکی از مسائل ناشناخته بخش صنعت ایران را شناسایی نماید و به تصویر کشاند. این روش که به روش عملکردی اندازه‌گیری مزیت نسبی شهرت دارد در جهان کنونی از جایگاه ویژه و

۳- رعایت و دریافت استانداردهای بین‌المللی نظیر ISO 9000 برای محصولات تولیدی صنعتی صادراتی یکی از بهترین راه‌های کسب مزیت‌های نسبی آشکار بهتر و بیشتر است. بنابراین، سعی در جهت گرفتن چنین استانداردهایی برای واحدهای تولیدی صنعتی از ضروریات می‌باشد.

۴- ایجاد شرکت‌های مهم صادرات صنعتی و تخصصی به منظور کاهش متوسط هزینه‌ها و گسترش صادرات در کسب مزیت‌های نسبی آشکار بسیار مفید و سودمند است.

۵- و بالاخره کاهش و یا در شرایط ایده‌آل قطع نوسان‌های متعدد نرخ ارز در کشور، یکی از راه‌های مطلوب در جهت وارد نکردن نوسان در روند افزایشی شاخص مزیت‌های نسبی آشکار صادرات صنعتی است.

صادرات غیرنفتی به‌خصوص صنعتی برخی پیشنهادات ارائه می‌گردد که امید است مورد توجه تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان اقتصادی کشور قرار گیرد:

۱- توجه به صادرات صنعتی در برنامه‌های آتی نیز همچنان به‌عنوان یک اصل تلقی شود و هیچ‌گاه از این رسالت اصلی، کشور و اقتصاد جامعه خارج نگردد.

۲- سیاست بلندمدت صادرات صنعتی کشور باید با تأکید بیشتر صادرات بر صنایع فلزات اساسی و شیمیایی و پتروشیمی انجام گیرد. چرا که روند پنج ساله مورد بررسی نیز حاکی از روند افزایشی شاخص RCA برای این صنایع بوده است. مضاف بر اینکه ایران در منابع اولیه این صنایع در لیست غنی‌ترین کشورهای جهان قرار دارد.

منابع و مآخذ

- ۱- دائی، بابک، «تجزیه و تحلیل مبانی نظری مزیت نسبی و کاربرد آن در بخش صنعت ایران (مقایسه بین‌المللی)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی آقای دکتر مجید صباغ کرمانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۶.
- ۲- قره‌باغیان، مرتضی، «اقتصاد رشد و توسعه»، جلد دوم، چاپ دوم، تهران، نشرنی، ۱۳۷۳.
- ۳- اخوی، احمد، «تجارت بین‌الملل، استراتژی بازرگانی و توسعه اقتصادی» چاپ اول، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۳.
- ۴- نادری، ابوالقاسم، «مزیت نسبی و توسعه صادرات در ایران»، چاپ اول، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۱.
- ۵- حسن‌خانی، پروین، «تحلیلی پیرامون صادرات کالاهای صنعتی» مجله اقتصادی، شماره ۶، دوره دهم اسفند ۱۳۷۴.
- ۶- وزارت بازرگانی، «مجموعه قوانین مقررات صادرات - واردات» مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سال ۱۳۷۵ و سال ۱۳۷۶.
- ۷- گمرک جمهوری اسلامی ایران، «سالنامه آمار بازرگانی خارجی ایران» سال‌های مختلف.
- 8- Salvatore, Dominick, "International Economics", Fourth Edition, Macmilan publishing company, Adivision of Macmaillan, INC, 1993.
- 9- Vollrath, Thomas L., "A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage" *Weltwirtschaftliches – Archiv*, Vol. 127, No.2 1997.
- 10- Balassa, Bela. "Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage", the manchester school, Vol. XXXIII, No. 2, 1965.
- 11- CD-ROM, (ITC/UNSTAS), PC/TAS, 1995.

ضمایم

جدول ۱: اقلام عمده کالاهای صادراتی صنعتی انتخابی بر اساس

کدهای SITC و BTN

ردیف	کد BTN	کد SITC Rev 2,3	شرح تعرفه
۱	۱۶۰۴	۰۳۷/۱۷	فرآورده‌ها و کنسروهای ماهی، خاویار و بدل خاویار تهیه شده از تخم ماهی
۲	۱۹۰۸	۰۴۸/۴۱	شیرینی، بیسکویت و محصولات ظرفیت خبازی دارای کاکائو
۳	۲۰۰۲	۰۵۶/۵۹	گوجه‌فرنگی آماده یا مخلوط شده به‌جز در سرکه یا جوهر سرکه
۴	۲۰۰۷	۰۵۸/۵	آب میوه (همچنین آب انگور تازه) و آب سبزی
۵	۴۱۰۳	۶۱۱/۵	چرم گوسفندی آماده
۶	۴۲۰۲	۸۳۱/۰، ۸۳۱/۱	لوازم سفر نظیر رختدان، چمدان و کیف انواع مختلف ساخته شده از چرم
۷	۵۱۰۴	۶۵۳/۱، ۶۵۳/۵	منسوجات الیاف نسجی ترکیبی و مصنوعی یکسره نظیر انواع پارچه
۸	۵۶۰۷	۶۵۳/۲، ۶۵۳/۴، ۶۵۳/۸	انواع منسوجات و پارچه از الیاف دیگر
۹	۶۰۰۵	۸۴۵/۱، ۸۴۵/۲، ۸۴۵/۹	پیراهن، پولور، بلوز و انواع آن
۱۰	۶۱۰۱	۸۴۲/۱، ۸۴۲/۲، ۸۴۲/۹	لباس مردانه و پسرانه از انواع پشم و کرک و سایر الیاف
۱۱	۶۱۰۲	۸۴۳/۱، ۸۴۳/۹	لباس زنانه نظیر پالتو و نیم پالتو و مانتو
۱۲	۶۲۰۱	۷۷۵/۳، ۷۷۵/۸	پتو و زیرانداز سفری (انواع مختلف)
۱۳	۶۲۰۲	۶۵۸/۴	شستنی‌های رختخواب، سرمیز، پرده و پشت‌پرده و امثال آن
۱۴	۶۴۰۱	۸۵۱/۰۱	کفش که تخت و رویه آن از کائوچو یا ماده پلاستیک مصنوعی باشد
۱۵	۶۴۰۲	۸۵۱/۰۲	کفش با تخت چرم طبیعی یا چرم دوباره ساخته شده
۱۶	۴۴۱۹	۶۳۴/۹۲	هزاره و زهوار، از چوب برای مبل و چارچوب

ادامه جدول ۱

مصنوعات نجاری و قطعات چوب بست برای ساختمان، پانل‌ها و پارکت‌ها و امثال آن	۶۳۵/۳	۴۴۲۳	۱۷
کتاب، بروشور، جزوه و مطبوعات همانند گل‌گوگرد (گوگرد تصعید شده)، گوگرد رسوب کرده (پرسیتیه) و گوگرد کولونیدال	۸۹۲/۱۱	۴۹۰۱	۱۸
آمونیاک بدون آب یا محلول در آب	۵۲۲/۱۵	۲۸۰۲	۱۹
هیدروکربورهای حلقوی نظیر بنزن و تولوئن	۵۲۲/۵۱	۲۸۱۶	۲۰
انواع داروها، نظیر پنی‌سیلین، انسولین و غیره	۵۱۱/۱، ۵۱۱/۲	۲۹۰۱	۲۱
اشیا برای نقل و انتقال یا بسته‌بندی کالا از مواد پلاستیکی	۵۴۱/۷	۳۰۰۳	۲۲
سنگ ساختمان	۸۹۳/۱، ۸۹۳/۹	۳۹۰۷	۲۳
اشیای ساخته شده از سیمان یا پنبه نسوز، نظیر ورق و لوله از بست	۶۶۱/۳۲	۶۸۰۲	۲۴
چهارگوش و آجر فروش لوح برای روکش ساختمان	۶۶۱/۸۳	۶۸۱۲	۲۵
اشیای ساخته شده از شیشه	۶۶۲/۴۴	۶۹۰۷	۲۶
زیورآلات و جواهرآلات و اجزای آن از فلزات گرانبها	۶۶۵/۲	۷۰۱۳	۲۷
اشیای سیم‌وزرگری و اشیای دارای روکش از فلزات گرانبها	۸۹۷/۳۱	۷۱۱۲	۲۸
آهن و فولاد به شکل شمش بزرگ، کوچک و پهن	۸۹۷/۳۲	۷۱۱۳	۲۹
میله‌های آهن یا فولاد گرم نوردشده	۶۷۲/۵۱	۷۳۰۷	۳۰
پروفیل از آهن یا فولاد گرم نورد شده، تیرآهن	۶۷۳/۱، ۶۷۳/۲	۷۳۱۰	۳۱
ورق آهن یا فولاد نوردشده، انواع ورق‌ها به ضخامت‌های مختلف	۶۷۳/۳	۷۳۱۱	۳۲
فولادهای ممزوج	۶۷۴/۴، ۶۷۴/۵، ۶۷۴/۵	۷۳۱۳	۳۳
مس، قراضه و خرد و ریز مس	۶۷۲/۴	۷۳۱۵	۳۴
میله و پروفیل توپر از مس	۶۸۲/۱	۷۴۰۱	۳۵
ورق، تخته، صفحه و نوار از مس به ضخامت بیش از ۰/۱۵ میلی‌متر	۶۸۲/۲۱	۷۴۰۳	۳۶
آلومینیوم آلیاژ نشده، قراضه و خرد و ریز آلومینیوم	۶۸۲/۲۲	۷۴۰۴	۳۷
پیریت‌های آهن تفته به هر صورت	۲۸۸/۲۳، ۶۸۴/۱	۷۶۰۱	۳۸
تراکتور و همچنین تراکتور بکسل	۲۸۱/۴، ۲۸۱/۶، ۲۸۷/۱	۲۶۰۱	۳۹
اتومبیل با هر نوع موتور، برای حمل اشخاص	۲۸۷/۹		
	۷۲۲/۳، ۷۲۲/۴	۸۷۰۱	۴۰
	۷۸۱/۰، ۷۸۲/۱	۸۷۰۲	۴۱

ادامه جدول ۱

ماشین و دستگاه‌های ثابت یا متحرک نظیر بولدوزر و امثالهم	۷۲۳/۴، ۷۲۳/۹	۸۴۲۳	۴۲
بخاری، کالری فر و اجاق طبخ	۶۹۷/۳	۷۳۳۶	۴۳
لوازم‌خانه و خانه‌داری برای بهداشت داخل ساختمان از مس	۶۹۷/۴۲، ۶۹۷/۵۲	۷۴۱۸	۴۴
لوازم‌خانه و خانه‌داری نظیر رادیاتور و غیره	۶۹۷/۴۳، ۶۹۷/۵۳	۷۶۱۵	۴۵
نمد و اشیای نمدی مانند کف پوش	۶۵۹/۶۳، ۶۵۷/۱	۵۹۰۲	۴۶
قالی و قالیچه گره خورده از پشم یا کرک و سایر الیاف	۶۵۹/۲	۵۸۰۱	۴۷
انواع دیگر فرش نظیر گلیم	۶۵۹/۳	۵۸۰۲	۴۸
کرک یا مو به صورت توده	۲۶۸/۳، ۲۶۸/۵۹	۵۳۰۲	۴۹
پوست خام حیوانات از جنس گوسفند	۲۱۱/۱، ۲۱۱/۹	۴۱۰۱	۵۰

مأخذ: سالنامه آمار بازرگانی خارجی، گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲.
وزارت بازرگانی «مجموعه قوانین و مقررات صادرات و واردات» مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۱.

جدول ۲

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD31 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	COUNTRY	RCAI	COUNTRY	RCAI
1	IRAN	25.9730	DAN	7.8691
2	SOWD	8.3532	IRAN	7.4251
3	DAN	5.7097	SOWD	7.3981
4	NOR	4.5802	FIN	6.0897
5	FIN	3.9785	TIL	4.0088
6	TIL	2.6832	NOR	3.2176
7	ISR	1.6935	UNA	1.9132
8	ENG	1.6829	KOR	1.8011
9	UNA	1.5714	FRA	1.6365
10	GER	1.0981	ISR	1.5948
11	FRA	0.9713	NEDR	1.5027

ادامه جدول ۲

12	IRL	0.8975	ENG	1.4190
13	NEDR	0.8898	GER	0.9569
14	KOR	0.8030	USA	0.5626
15	MAL	0.6160	USA	0.5626
16	SOIZ	0.5900	ITA	0.5170
17	ITA	0.4485	SPA	0.4861
18	BELG	0.3710	MAL	0.4212
19	USA	0.3537	TUR	0.3296
20	SPA	0.2948	BELG	0.2780
21	MECZI	0.2714	SOIZ	0.2554
22	KOW	0.1851	IRL	0.2237
23	TUR	0.1577	CANA	0.2098
24	CANA	0.0901	FILIP	0.1969
25	JAP	0.0806	MECZI	0.1649
26	POR	0.0377	JAP	0.1280
27	CHIL	0.0067	POR	0.1180
28	BRIZ	0.0032	CHIL	0.1007
29	IND	0.0015	CHIN	0.0426
30	OMA	0.0000	BRIZ	0.0425
31	ECVA	0.0000	IND	0.0011
32	VENZO	0.0000	ARGN	0.0000
33	ROMA	0.0000	ROMA	0.0000
34	SRI	0.0000	VENZO	0.0000
35	PAK	0.0000	ECVA	0.0000
36	SAN	0.0000	SANG	0.0000
37	ARGN		PAK	0.0000
38	CHIN		OMA	0.0000
39	FILIP		SRI	0.0000

جدول ۳

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD32 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	DEGREE	COUNTRY	RCAI	COUNTRY
1	KOW	4.0077	PAK	3.8654
2	SRI	3.9304	SRI	3.8260
3	PAK	3.8324	FILIP	3.2735
4	KOR	3.3513	POR	2.9773
5	OMA	3.2661	KOR	2.8277
6	POR	3.0703	CHIN	2.7039
7	UNA	2.6876	UNA	2.5557
8	TIL	2.5930	TUR	2.3103
9	SAN	2.5062	SANG	2.2315
10	TUR	2.4557	OMA	2.0152
11	ECVA	1.9759	TIL	1.7327
12	ITA	1.8119	ITA	1.5541
13	IND	1.7155	MAL	1.5381
14	IRL	1.5571	IND	1.4566
15	MAL	1.5513	IRL	1.2308
16	ISR	1.3484	ISR	1.1614
17	ROMA	1.2529	ECVA	1.1151
18	NOR	1.0053	FRA	1.1118
19	FRA	0.9763	ROMA	1.0253
20	SPA	0.9726	SPA	0.9473
21	ENG	0.9337	GER	0.8116
22	SOIZ	0.8891	MECZI	0.8115
23	JAP	0.8654	NOR	0.7927
24	GER	0.8194	JAP	0.7672
25	FIN	0.7041	ENG	0.7156
26	DAN	0.6569	NEDR	0.6936
27	BELG	0.6290	SOIZ	0.6204
28	MECZI	0.5607	KOW	0.5502

ادامه جدول ۳

29	NEDR	0.5534	USA	0.5449
30	USA	0.5384	DAN	0.5091
31	SOWD	0.4290	SOWD	0.4542
32	CHIL	0.2781	FIN	0.4396
33	BRIZ	0.2574	CHIL	0.3795
34	IRAN	0.1069	BRIZ	0.3273
35	VENZO	0.1036	BELG	0.2247
36	CANA	0.0371	IRAN	0.1578
37	ARGN		ARGN	0.1441
38	FILIP		VENZO	0.1238
39	CHIN		CANA	0.0654

جدول ۴

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA1 INDEX

COD33 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	DEGREE	COUNTRY	RCA1	COUNTRY
1	NOR	4.2165	NOR	4.6524
2	DAN	3.7804	DAN	4.0225
3	ENG	2.8112	CNIL	3.4768
4	SAN	2.4749	FIN	2.7554
5	ECVA	2.4660	SANG	2.7033
6	USA	2.0079	ENG	2.5787
7	SPA	1.6257	SPA	2.1305
8	FRA	1.5406	FRA	2.0925
9	MAL	1.4755	USA	2.0152
10	CHIL	1.3308	FILIP	1.8968
11	FIN	1.2684	MAL	1.7514
12	SOWD	1.2062	SOWD	1.5882
13	SOIZ	1.0562	ARGN	1.5124
14	MECZI	1.0501	ECVA	1.3434
15	BELG	1.0002	IRL	1.2049

ادامه جدول ۴

16	GER	0.9819	NEDR	1.1207
17	IRL	0.9138	GER	1.1096
18	NEDR	0.8258	SOIZ	1.0246
19	ISR	0.5973	CANA	0.7302
20	ITA	0.5681	MECZI	0.6509
21	ROMA	0.3829	ITA	0.5663
22	POR	0.3490	ISR	0.4704
23	CANA	0.3469	UNA	0.3961
24	OMA	0.2770	BRIZ	0.3920
25	UNA	0.2551	BELG	0.3713
26	JAP	0.2445	KOW	0.3173
27	SRI	0.2024	CHIN	0.2683
28	TIL	0.2015	POR	0.2207
29	BRIZ	0.1638	JAP	0.2020
30	VENZO	0.1444	TIL	0.1858
31	KOR	0.1290	VENZO	0.1846
32	IND	0.0872	ROMA	0.1553
33	KOW	0.0831	SRI	0.1268
34	TUR	0.0568	IRAN	0.1209
35	IRAN	0.0011	IND	0.1067
36	PAK	0.0000	TUR	0.0930
37	FILIP		OMA	0.0825
38	CHIN		KOR	0.0809
39	ARGN		PAK	0.0169

جدول ۵

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD35 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	DEGREE	COUNTRY	RCAI	COUNTRY
1	NEDR	2.3569	NEDR	2.5740
2	MECZI	2.3471	MECZI	2.2360
3	FRA	1.8124	DAN	1.9666
4	DAN	1.7043	TIL	1.9172
5	USA	1.3778	IRL	1.8390
6	GER	1.2088	USA	1.5722
7	ENG	1.1920	GER	1.5437
8	IRL	1.1905	ENG	1.3550
9	ISR	1.1854	NOR	1.2804
10	ECVA	1.0734	ISR	1.1610
11	NOR	1.0706	FRA	1.1519
12	BELG	0.9471	MAL	1.0678
13	SAN	0.9419	CHIN	1.0262
14	MAL	0.9356	ARGN	0.9997
15	SOIZ	0.9116	SAWD	0.9841
16	SPA	0.7882	SOIZ	0.8931
17	FIN	0.7637	SPA	0.8448
18	POR	0.7344	SANG	0.8409
19	ITA	0.7178	FIN	0.8125
20	SOWD	0.6956	POR	0.7898
21	TIL	0.6768	KOR	0.7522
22	SRI	0.6489	UNA	0.7201
23	KOR	0.6325	ITA	0.6927
24	TUR	0.5173	JAP	0.5809
25	JAP	0.4798	CANA	0.5361
26	CANA	0.3791	BELG	0.4884
27	BRIZ	0.3572	VENZO	0.4881
28	UNA	0.3135	FILIP	0.4815

ادامه جدول ۵

29	OMA	0.2859	ECVA	0.4672
30	VENZO	0.2830	CHIL	0.4478
31	IND	0.1773	OMA	0.4339
32	IRAN	0.1304	SRI	0.4147
33	ROMA	0.1259	TUR	0.3150
34	CHIL	0.0872	BRIZ	0.3024
35	KOW	0.0650	KOW	0.2990
36	PAK	0.0199	IRAN	0.1993
37	ARGN		ROMA	0.1359
38	CHIN		IND	0.0716
39	FILIP		PAK	0.0145

جدول ۶

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD36 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	COUNTRY	RCAI	COUNTRY	RCAI
1	MECZI'	5.5766	OMA	7.8639
2	IRL	5.3460	IRL	4.8768
3	TUR	3.6437	SPA	4.2803
4	SPA	3.2796	FRA	3.8921
5	FRA	2.9321	TUR	3.7327
6	OMA	2.7136	ROMA	3.2490
7	ROMA	2.2185	ITA	1.9574
8	ITA	1.4325	SANG	1.7522
9	SOIZ	1.4150	SOIZ	1.6284
10	GER	1.2548	MECZI	1.5674
11	SAN	1.2355	GER	1.3203
12	BELG	1.2108	POR	1.2094
13	POR	1.1648	MAL	1.1519
14	ENG	0.7363	ECVA	0.8575

15	MAL	0.7268	ENG	0.6641
16	NOR	0.6373	BRIZ	0.6622
17	SOWD	0.6067	SOWD	0.5785
18	UNA	0.5261	USA	0.5566
19	TIL	0.5034	ARGN	0.5381
20	USA	0.4397	DAN	0.4872
21	KOW	0.3443	NOR	0.4822
22	BRIZ	0.3304	NEDR	0.4737
23	NEDR	0.3301	VENZO	0.4713
24	DAN	0.3185	IRAN	0.4377
25	JAP	0.2885	TIL	0.4351
26	KOR	0.2108	BELG	0.3544
27	VENZO	0.2070	JAP	0.2924
28	ISR	0.1699	UNA	0.2535
29	CHIL	0.1646	KOR	0.1864
30	IRAN	0.1458	KOW	0.1227
31	IND	0.0358	CHIN	0.1115
32	CANA	0.0259	IND	0.1104
33	SRI	0.0000	CHIL	0.0833
34	PAK	0.0000	CANA	0.0688
35	FIN	0.0000	ISR	0.0533
36	ECVA	0.0000	FILIP	0.0306
37	ARGN		SRI	0.0000
38	CHIN		PAK	0.0000
39	FILIP		FIN	0.0000

جدول ۷

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD37 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	DEGREE	COUNTRY	RCA1	COUNTRY
1	VENZO	5.1466	BRIZ	4.3770
2	CHIL	4.6667	VENZO	4.0208
3	BRIZ	4.4041	CHIL	3.2802
4	ROMA	2.6996	SOIZ	3.2567
5	SOIZ	2.6847	ISR	3.1045
6	ISR	2.4658	ROMA	3.0678
7	MAL	2.3997	IND	2.2799
8	IND	2.2749	MAL	2.0472
9	UNA	1.8148	ITA	1.7887
10	TIL	1.7824	ARGN	1.5003
11	ITA	1.3888	SOWD	1.4875
12	SOWD	1.2566	TIL	1.4291
13	KOR	1.0577	FIN	1.4043
14	JAP	0.9993	JAP	1.0621
15	FIN	0.9938	NOR	1.0614
16	GER	0.9329	KOR	1.0607
17	ENG	0.9239	ENG	1.0141
18	NOR	0.9087	UNA	0.9673
19	TUR	0.8008	FRA	0.9115
20	OMA	0.7797	GER	0.9015
21	SPA	0.7648	SPA	0.7616
22	FRA	0.7442	KOW	0.7065
23	SAN	0.6235	NEDR	0.6808
24	DAN	0.6083	SANG	0.6284
25	MECZI	0.5831	TUR	0.6261
26	USA	0.5341	CANA	0.5981
27	NEDR	0.5171	CHIN	0.5482
28	CANA	0.4740	IRAN	0.5330

ادامه جدول ۷

29	BELG	0.4136	DAN	0.5104
30	SRI	0.2036	USA	0.3972
31	IRL	0.2015	FILIP	0.2810
32	POR	0.0991	SRI	0.2481
33	PAK	0.0382	ECVA	0.2159
34	IRAN	0.0348	MECZI	0.1931
35	KOW	0.0259	BELG	0.1633
36	ECVA	0.0000	POR	0.0866
37	CHIN		OMA	0.0857
38	FILIP		IRL	0.0622
39	ARGN		PAK	0.0372

جدول ۸

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD38 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	DEGREE	COUNTRY	RCA1	COUNTRY
1	CANA	2.6234	CANA	2.3656
2	JAP	1.7705	BELG	2.2592
3	FIN	1.4798	KOW	2.0852
4	SOWD	1.4737	JAP	1.7437
5	SPA	1.1127	ECVA	1.7285
6	GER	1.0871	ARGN	1.4679
7	USA	0.9157	SOWD	1.1516
8	ECVA	0.8691	FIN	1.1199
9	BELG	0.8561	MECZI	1.0539
10	NEDR	0.7349	USA	1.0154
11	ITA	0.6471	GER	0.9389
12	ENG	0.6105	SPA	0.9215
13	NOR	0.5648	OMA	0.8976
14	POR	0.5591	ENG	0.8009

ادامه جدول ۸

15	ROMA	0.5425	VENZO	0.6693
16	FRA	0.5342	ITA	0.5391
17	KOW	0.5032	FRA	0.5181
18	BRIZ	0.4015	ROMA	0.5078
19	MECZI	0.3937	BRIZ	0.4654
20	IRAN	0.3577	NOR	0.4598
21	DAN	0.2970	NEDR	0.4259
22	OMA	0.2578	POR	0.3959
23	IRL	0.2509	DAN	0.3883
24	SOIZ	0.1946	CHIL	0.3420
25	SRI	0.1174	IRAN	0.2983
26	SAN	0.0841	SOIZ	0.2143
27	ISR	0.0792	IRL	0.2079
28	TIL	0.0607	KOR	0.1638
29	TUR	0.0571	SANG	0.1255
30	IND	0.0567	TIL	0.1145
31	KOR	0.0562	UNA	0.1143
32	CHIL	0.0367	CHIN	0.0979
33	MAL	0.0348	IND	0.0927
34	VENZO	0.0306	MAL	0.0600
35	UNA	0.0148	TUR	0.0482
36	PAK	0.0099	FILIP	0.0191
37	FILIP		ISR	0.0173
38	CHIN		PAK	0.0103
39	ARGN		SRI	0.0017

جدول ۹

COUNTRY DEGREE ACCORDING RCA INDEX

COD39 ISIC	YARE 1990		YARE 1993	
	DEGREE	COUNTRY	RCA1	COUNTRY
1	IRAN	12.1105	IRAN	11.9976
2	BELG	4.4953	IND	4.2829
3	IND	3.3713	TUR	3.7276
4	PAK	3.3637	IRL	0.9576
5	IRL	3.0595	BELG	1.8768
6	TUR	2.8177	USA	1.8611
7	USA	2.2316	NEDR	1.8584
8	DAN	2.0234	PAK	1.7119
9	NEDR	1.6449	DAN	1.6077
10	MECZI	1.1687	CHIN	1.3760
11	ENG	1.1248	UNA	1.3132
12	UNA	0.9819	FRA	0.7731
13	SOIZ	0.8345	KOW	0.7321
14	CHIL	0.7122	SOIZ	0.6496
15	GER	0.6863	GER	0.6393
16	FRA	0.6214	ENG	0.6320
17	VENZO	0.5869	VENZO	0.5098
18	ISR	0.5840	MECZI	0.4925
19	ROMA	0.5045	ROMA	0.4246
20	SPA	0.4195	CANA	0.4035
21	SAN	0.3934	SPA	0.3904
22	SOWD	0.3463	SOWD	0.3621
23	POR	0.3009	ISR	0.3534
24	CANA	0.2826	FIN	0.3118
25	FIN	0.2634	POR	0.3025
26	SRI	0.2043	SANG	0.2752
27	TIL	0.1737	ARGN	0.2028
28	ITA	0.1664	SRI	0.1874

ادامه جدول ۹

29	KOW	0.1582	OMA	0.1840
30	JAP	0.1222	TIL	0.1501
31	OMA	0.1081	ITA	0.1445
32	NOR	0.1041	FILIP	0.1201
33	KOR	0.0784	MAL	0.0873
34	MAL	0.0457	JAP	0.0731
35	BRIZ	0.0209	BRIZ	0.0656
36	ECVA	0.0000	CHIL	0.0597
37	ARGN		NOR	0.0595
38	CHIN		KOR	0.0417
39	FILIP		ECVA	0.0000